

Postuum in memoriam : de Duinpieper als Nederlandse kustbroedvogel (1828-1927)

Ruud Vlek

In lang vervlogen tijden bestonden er in de Nederlandse duinen achter de zeereep op uitgebreide schaal stuifduinen. Deze vormden een geschikt broedterrein voor Duinpiepers. De eerste generatie Nederlandse veldornithologen uit de 19^e eeuw kende de soort dan ook nog als echte 'Duinpieper'. Het binnenlands voorkomen van wat ze noemden 'Heidepiepers' op heidevelden en zandverstuivingen werd pas later bekend. Het broeden in de duinen is echter nooit systematisch in kaart gebracht. In deze bijdrage een reconstructie.

Bij het onvermijdelijke afscheid van de Duinpieper *Anthus campestris* als Nederlandse broedvogel (van Turnhout 2004) past het ook een moment stil te staan bij het eerder verscheiden van de soort als broedvogel in de duinen. Het verdwijnen van Duinpiepers van de Nederlandse kust is al zo lang geleden dat sommigen het broeden aldaar nu voor een historische vergissing houden (Drijver 1958, Dijksen 1996). Om dit misverstand recht te zetten wordt hier aan de hand van de beschikbare documentatie het vroegere broedvoorkomen van de soort in de Hollandse duinstreek en op de waddeneilanden gereconstrueerd.

Materiaal en methode

Het documentatiemateriaal over het broeden van Duinpiepers langs de Nederlandse kust bestaat uit zo'n 30 positieve literatuurvermeldingen door 22 verschillende auteurs (waaronder acht primaire bronnen uit de 19e eeuw en tenminste 10 uit de 20e eeuw), 20 balgen in drie musea (tabel 1), twee in kustduinen verzamelde legsels en één nestfoto. Opgemerkt kan worden dat het Nederlandse balgenmateriaal uit de duinen in musea talrijker is dan dat uit het Nederlandse binnenland (18 balgen afkomstig uit Gelderland (5), Utrecht (6), Noord-Brabant (3) en Limburg (4), en 12 legsels (in collecties te Leiden, Amsterdam, Enschede, Eindhoven, Oudenbosch en Zwolle). Dit is vooral een waarnemerseffect: de voornaamste 19^e-eeuwse verzamelaars woonden in de duinstreek (Verster van Wulverhorst, Wickevoort Crommelin, gebroeders De Graaf). Pas eind 19^e eeuw werd de soort voor het eerst genoemd als broedvogel op binnenlandse heidevelden en zandverstuivin-

gen (Koller 1888, Albarda 1897). Met behulp van het beschikbare materiaal kan bij benadering worden nagegaan tot welke periode er op de diverse broedlocaties is gebroed en wanneer de soort als duinbroedvogel is verdwenen. Dit verdwijnen is gerelateerd aan de vastlegging van de zeeduinen met behulp van helmbeplanting en naaldbos, de toenemende duin- en strandrecreatie, en de aanleg langs de kust en in de zeereep van zeedorpen, woonwijken en recreatieterreinen.

Historisch broedvoorkomen in de Hollandse duinen

De eerste vermelding van de Duinpieper voor Nederland is afkomstig van Temminck (1815), die in zijn Manuel d'Ornithologie sprak van *Anthus rufescens* als *tres rare en Hollande*. Vermoedelijk heeft deze opmerking betrekking op de status van de soort als broedvogel. Nozeman & Sepp (1770-1829) zwijgen nog totaál over de Duinpieper, evenals Schlegel (1852). Ondertussen werden op 8 mei 1828 twee exemplaren verzameld in de Hollandse duinstreek, zonder nadere plaatsopgave. Deze bevonden zich in de collectie van de Duitse ornitholoog C.L. Brehm, die een verhandeling schreef over regionale vormen van de Duinpieper (Brehm 1841, 1856). Deze eerste Nederlandse balgen, een paartje, zijn later overgegaan in de collectie van de Engelse verzamelaar Rothschild, en tenslotte terecht gekomen in het American Natural History Museum in New York en het Museum Koenig in Bonn (tabel 1, zie foto).

In de jaren 1854-1869 werden in de Hollandse duinstreek 21 Duinpiepers verzameld, me-

Tabel 1. Duinpieperbalgen en -legsels uit de Nederlandse duinstreek in musea. Aangegeven is of de vogels in de collectie zijn opgenomen als balg (B) of opgezet (O), met collectienummer indien aanwezig. *Skins (B), or mounts, (O) and clutches of Tawny Pipit from the Dutch coastal dunes, preserved in museums.*

Plaats <i>Site</i>	Datum <i>Date</i>	Sexe/Lft <i>Sex/Age</i>	Museum ¹ Staat <i>Museum¹ State</i>	Uit collectie <i>From collection</i>	Referentie <i>Reference</i>
vogels <i>birds</i>					
Holl. duinen	8 mei 1828	m ad	AMNH B 458038	Brehm	Isis von Oken 1841 1: 67
Holl. duinen	8 mei 1828	vr ad	ZFMK ² B 64.305	Brehm	Naumannia 1856: 337
Noordwijk	juni 1854	m ad	ontbr. -	Verster ³	Snouckaert 1915: 58
Noordwijk	24 mei 1855	m ad	NNM O WC102-2	Crommelin	Jentink 1894: 30
Noordwijk?	juli 1856	m ad	ontbr. -	Verster	Snouckaert 1915: 58
Noordwijk	24 aug 1858	vr juv?	NNM O	Verster	
Noordwijk	12 juli 1859	m ad	NNM O	Verster	
Noordwijk	12 juli 1859	vr? ad	NNM O	Verster	
Noordwijk	24 juli 1859	m ad	NNM O	Verster	
Wassenaar	12 juli 1860	vr ad	NNM O		
Wassenaar	12 juli 1860	m juv	NNM O		
Wassenaar	12 juli 1860	m juv	NNM O		
Wassenaar	21 mei 1861	m ad	NNM B		
Wassenaar	29 mei 1861	m ad	NNM O		
Noordwijk	27 juli 1861	m juv	NNM O	Verster	
Bloemendaal	4 mei 1862	vr ad	NNM O WC102-4	Crommelin	Jentink 1894: 30
Wassenaar	15 mei 1862	m ad	NNM O		
Noordwijk	19 juli 1862	vr juv	NNM O	v. Raathoven	
Zandvoort	17 juni 1863	vr juv.	NNM O WC102-5 ⁴	Crommelin	Jentink 1894: 30
Noordwijk	26 juli 1866	m juv	NNM O	Verster	
Noordwijk	26 juli 1866	m juv	NNM O	Verster	
Noordwijk	26 juli 1866	vr juv	NNM O	Verster	
Noordwijk	21 mei 1869	vr ad	NNM O		
eieren <i>eggs</i>					
Wassenaar	19 juni 1863	4-legsel	NNM	de Graaf?	Limosa 16: 102
Bloemendaal	22 mei 1905	5-legsel	NFM	glasnegatief	R. Tepe
Vlieland	10 juni 1906	3-legsel	NNM	W.C. v. Heurn	Limosa 26: 7, Spaans & Swennen 1968: 49

¹ Musea: AMNH American Museum of Natural History, New York; ZFMK Zoölogisches Forschungsinstitut & Museum Koenigs, Bonn; NNM Nationaal Natuurhistorisch Museum, Leiden.; NFM Nederlands Fotomuseum, Rotterdam.

² Voorheen in AMNH, collectienr. 458039

³ F.A. Verster van Wulverhorst

⁴ Balg vermist

rendeels in Zuid-Holland (tabel 1). De meeste daarvan stammen uit de omgeving van Noordwijk (vermoedelijk uit de zuidelijke Amsterdamse Waterleidingduinen) en werden daar verzameld door F.A. Verster van Wulverhorst. Zes balgen stammen uit Wassenaar en twee uit Zuid-Kennemerland. Onder deze balgen zijn acht juvenielen uit juni en juli. Tevens is er een legsel verzameld in juni 1863 in de Wassenaarse duinen. Als habitat geeft Schlegel (1858) de zeeduinen op, waar zich nog lang vele niet vastgelegde stuifduinen en stuifkuilen bevonden. Pogingen tot vastlegging hiervan door middel van helmbeplanting

dateren al van medio 18^e eeuw (Twent 1805, Stempels 1931), maar hadden een wisselend succes. Nog in de jaren '20 fotografeerde Strijbos de zeer zandige kuststrook in de AW-duinen bij strandpaal 70 en 71 (Strijbos 1976: 85 en 101).

Broedplaatsen en dichtheden In de literatuurbronnen treft men wisselende beoordelingen aan van de verspreiding en talrijkheid van de Duinpieper als broedvogel in de duinen. Volgens Brehm (1841) zou de soort "auf den Sanddünen der Nordsee... nicht eben selten seyn". Schlegel (1858, 1878) corrigeerde dat:

Adult mannetje Duinpieper, verzameld in de Hollandse duinstreek op 8 mei 1828, in de collectie van het American Natural History Museum, New York. Gezien de datum en het feit dat ook een vrouwtje verzameld is, kunnen dit broedvogels betreffen, maar het kan ook om doortrekkers handelen (Shannon Kenney). *Adult male Tawny Pipit collected in the Dutch coastal dunes on 8 May 1828, now in the American Natural History Museum, New York (cf LeCroy 2004).*

broedend trof men de soort slechts aan “op zekere plaatsen ... in de zeeduinen”. De soort was wijdverbreid maar lokaal. Bij Noordwijk scheen in het midden van de 19^e eeuw het aantal individuen steeds gering te zijn (G.M. de Graaf in Herklots 1858), hoewel het schieten of vangen ervan in 1854-1856 geen gevolg had voor de aanwezigheid in daaropvolgende jaren. Volgens Wickevoort Crommelin (1869) broedden er jaarlijks meerdere paren in de zeeduinen. H.W. de Graaf, die in de tweede helft van de 19^e eeuw deze vogels dikwijls in enkele exemplaren zag tijdens zomerwandelingen in het Scheveningse duin (Snouckaert 1915),

meldde in 1890 dat ze “in onze duinstreken voorkomen, hoewel in kleinen getale” (in Albarda 1891). Volgens de Friese ornitholoog H. Albarda broedde de soort eveneens in klein aantal op Ameland en Schiermonnikoog, terwijl hij in diezelfde tijd ook op Terschelling werd gezien. Otto Leege, die tijdens zijn reis langs de Nederlandse waddeneilanden in 1907 de Duinpieper op Texel schaars vond, meende echter dat deze toentertijd in de duinen op het vasteland nog “*ziemlich häufig*” voorkwam (Leege 1907). Daar lukte het Richard Tepe in mei 1905 een nest met eieren te fotograferen in de Bloemendaalse duinen (foto blz 4). Uit de

F. A. Verster van Vulverhorst (1826-1923) verzamelde in de jaren 1854-1869 bij Noordwijk een tiental Duinpiepers, waaronder verscheidene juvenielen (collectie NNM Naturalis). *F.A. Verster van Vulverhorst collected a dozen Tawny Pipits during the years 1854-1869.*

Noord-Hollandse duinen boven het Noordzeekanaal zijn er nauwelijks meldingen van broedende Duinpiepers. Mogelijk is dit vooral een waarnemerseffect; deze duinen werden pas toegankelijk nadat de soort als kustbroedvogel was verdwenen. Er zijn twee opgaven uit de tweede helft 20^e eeuw, van een zingende vogel bij Schoorl in juni 1952 (archief Braaksma) en een ongedocumenteerde nestvondst bij Wijk aan Zee in juli 1966 (Het Vogeljaar 15(2), 1967).

Broedvoorkomen op waddeneilanden Op de waddeneilanden was tot de definitieve vastlegging van hun kustlijn veel geschikt broedhabitat (zandverstuivingen) voor de Duinpieper aanwezig. Het is dus niet vreemd dat in de tweede helft van de 19^e en het begin van de 20^e eeuw verscheidene auteurs het broeden of voorkomen in het broedseizoen van de soort vermeldden, voor vrijwel alle Nederlandse waddeneilanden. Van Texel zijn er twee meldingen uit 1890 en zeven uit 1900-1927, waaronder twee van nestvondsten (zie literatuurlijst). Als vindplaatsen worden genoemd de Westerduinen achter de Fonteinsnol en de lage buitenduinen bij strandpalen 18, 20 en 23, respectievelijk ten zuiden van De Koog, de omgeving van de Muy, en de Slufterbollen (Daalder, van Eecke, Thijsse). Daalder (1910) omschreef het voorkomen zelfs als “*tamelijk algemeen*” (in Klein-kemm 1910), en Thijsse (1927b) als “*nog lang niet zeldzaam*” (aan het eind van de broedpe-

riode in de derde week van juli, met uitgevlogen juvenielen). De habitat van de Duinpieper op Texel is geschilderd door Wenckebach in zijn aquarel “De duinwoestijn van de Westen” (Thijsse 1927a: 9). In 1906 werd op Vlieland een legsel verzameld door W.C. van Heurn (ondanks latere twijfel van de vinder als Duinpieperlegsel bevestigd door Hellebrekers, Limosa 26: 7). Van Musschenbroek (1897) zag de soort aan de zuidwestkant van Terschelling in de zomer van 1879 (wel “*minder menigvuldig dan Graspieper*”). Ook Thijsse (1923) ontmoette Duinpiepers op Terschelling, tijdens de eerste wereldoorlog. Nadien meldde Van Dieren (1919) de soort als mogelijke broedvogel ‘*op ’t onbekende eiland*’. Voor Ameland en Schiermonnikoog werd de Duinpieper als broedvogel alleen vermeld door Albarda (1866, 1884).

Afname en verdwijnen als kustbroedvogel Tussen 1925 en 1935 viel het doek voor de Duinpieper als broedvogel in de Nederlandse duinen. De laatste broedaanwijzingen stammen uit de duinen van Wassenaar. Daar werd bij de Wassenaarse Slag het laatste nest voor de duinstreek vastgesteld, een zes-legsel gevonden op 26 mei 1923 door G.J. Tijnstra (Bouma 1926).

Vanaf het midden van de jaren 1920 meldden waarnemers dat ze de soort niet meer tegenkwamen als broedvogel in de duinen. Pellinkhof (1925) schreef: “*In de duinen van Hoek van Holland tot IJmuiden heb ik den Duinpieper in de jaren 1920 en 1921 in den broedtijd nooit aange troffen*”. Van Oordt & Verwey (1925) stelden: “*Of de soort thans nog in de duinen broedt is niet zeker*”. Ook de Haagse ornitholoog J.C. Koch (actie vanaf de jaren twintig) trof nimmer Duinpiepers aan in het Zuid-Hollandse duin (Limosa 11: 47, 1938). Thijsse, die op 20 juli 1927 op Texel de “*prachtige geelbruine vogeltjes*” nog op drie plekken rond De Koog had waargenomen, meldde in 1934 dat ze daar “*thans heel zeldzaam*” zijn (De Levende Natuur 39: 172). Volgens Drijver (1934) ontbrak de soort op Texel “*in sommige jaren wellicht geheel*”. Het ging ook maar om weinig paren, die zich ophielden in kaal duin. Afgaande op de bronnen verdween de Duinpieper dus in de tweede helft van de jaren twintig als broedvogel uit de Hollandse duinen, en in de eerste helft van de jaren dertig van Texel. Van de weinige incidentele broedmeldingen nadien uit andere dan de traditionele broedlocaties (1960 en 1979 Goeree; 1966 Wijk aan Zee) ontbreekt overtuigende documentatie.

Conclusie en discussie

Al met al steunt het broedvoorkomen van de Duinpieper aan de Nederlandse kust dus niet op het gezag van één enkele persoon en enkele twijfelachtige waarnemingen. Daar waar langs de Nederlandse kust de habitat van stuifduinen ruim voorhanden was, werd de soort gemeld in een periode van 100 jaar (1828-1927). De broedplaatsen lagen vaak in afgelegen terreinen. Duingebieden die als jachtduinen werden beheerd waren voor vogelwaarnemers vaak ook verboden terrein (AW-duinen tot 1922, Kennemerduinen tot 1950, Bergerduinen, Schiermonnikoog). De kale zeeduinen waren waarschijnlijk geen favoriet waarnemingsterrein; de midden- en binnenduinen waren vogelrijker. Dit verkleinde de vindkans van Duinpiepers. De lage dichtheden waarvan melding wordt gemaakt zijn normaal voor deze soort, en een gevolg van de geringe voedselrijkdom van zijn habitat. Door zijn schutkleur en betrekkelijke schuwheid wordt hij niet gemakkelijk opgemerkt. Het vrijwel ontbreken van balgen en eieren van de waddeneilanden in museumcollecties heeft enerzijds te maken met de Vogelwet 1912, waarbij de Duinpieper beschermde soort werd, anderzijds met het feit dat de voornaamste waarnemers aldaar (zoals Daalder, Thijsse en Drijver) actieve vogelbeschermers waren, die verzamelwerk voor de wetenschap niet nodig vonden. Ook Van Eecke en Jourdain zagen er kennelijk van af de door hen gevonden legfels te verzamelen.

Vegetatieontwikkelingen als gevolg van duinvastlegging en de toename van recreatie in het zeeduin zullen waarschijnlijk een belangrijke rol hebben gespeeld bij het verdwijnen van de Duinpieper als duinbroedvogel. Het is niet zo waarschijnlijk dat de zeeduinen vanwege de nabijheid van de zee qua microklimaat altijd al een suboptimaal biotoop vormden voor deze warmteminnende soort. In luwe duinpannen kan de temperatuur aan de grond flink oplopen. De kuststrook, met name de waddeneilanden, heeft ook meer zonuren dan het binnenland. De Duinpieper was dus niet vanwege klimaatomstandigheden enkel broedvogel van de binnenlandse zandverstuivingen (contra Dijkse 1996). In Denemarken en Zweden broedt de Duinpieper nog steeds in kustduinen (Grell 1998, Svensson *et al.* 1999).

Dankwoord

Voor hun hulp bij het verzamelen van gegevens en foto's voor dit artikel dank ik René Dekker en Hein van Grouw (Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis), Renate van den Elzen (Museum Koenig, Bonn), Antje Ehrenburg (Haarlem), Justin Jansen (Broekhuizenvorst), Mary Lecroy en Shannon Kenney (American Natural History Museum, New York), Eelco Loode (Nederlands Fotomuseum, Rotterdam), Mervyn Roos, Lelystad, Kees Roselaar en Tineke Prins (Zoölogisch Museum Amsterdam), Chris van Turnhout en Dennis van Schijndel (Sovon), en Rienk Slings (Heemskerck).

Literatuur

- Albarda H. 1866. Naamlijst der in de provincie Friesland in wilden staat waargenomen Vogels. In J.A. Herklots, *Bouwstoffen voor eene Fauna van Nederland III* (4): 298-333.
- Albarda H. 1884. Naamlijst der in de provincie Friesland in wilden staat waargenomen vogels, met vermelding van al de soorten die in Nederland voorkomen. Leeuwarden.
- Albarda H. 1891. Ornithologie van Nederland. Waarnemingen in 1890. Tijdschrift Nederlandsche Dierkundige Vereeniging 2e serie dl. III: 93-107.
- Albarda H. 1897. *Aves Neerlandicae*: Naamlijst van Nederlandsche vogels. Meijer & Schaafsma, Leeuwarden.
- Bouma J.P. 1926. Het Haagsche Vogelboek. Deel I, Noord. 's Gravenhage.
- Brehm C.L. 1841. Beschreibung der Gattung Brachpieper. Isis (von Oken) 1841 Heft I: 61-67.
- Brehm C.L. 1856. Die Stelzenpieper, Corydilla. Naumannia 1856: 337-338.
- Candler C. & H. Candler 1890. Notes from the Netherlands. The Transactions of the Norfolk Norwich Naturalists 1: 166-182.
- Crèvecoeur A. 1914. Avifauna van Den Haag en omstreken. Jaarbericht Club Ned. Vogelkundigen 4: 33-61.
- Daalder J. 1910. Liste der auf der Insel Texel vorkommende Vögel. In H. Kleinkem, Die Insel Texel. Dissertation bei der philosophische Fakultät der Ludwigs-Universität, Giessen (ook apart als broedvogellijst in het Duits en Engels uitgegeven door enkele hotels op Texel, z.j.).
- van Dieren W. 1919. 't Onbekende eiland (Terschelling). De Levende Natuur 23(11): 389-390.
- Drijver J. 1934. Texel het vogeleiland. De Spieghel, Amsterdam.
- Drijver J. 1958. Texel het vogeleiland, 2e druk. Veen, Amsterdam.
- Dijkse A. J. 1996. Vogels op het Gouwe Boltje. Langeveld & de Rooy, Den Burg.
- van Eecke R. 1912. De vogelfauna van Texel. Ardea 1: 63-68.
- Grell M.B. 1998. Fuglenes Danmark. Dansk Ornitologisk Forening, Viborg.
- Haverschmidt F. 1942. Faunistisch overzicht van de

- Nederlandsche broedvogels. Brill, Leiden.
- Heimans E. & J.P. Thijsse, 1920. In de duinen 2e druk. Versluys, Amsterdam.
- Hellebrekers W. Ph.J. 1943. Vermeldenswaardige leg-sels in het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie. Limosa 16: 101-112.
- Herklots J.A. 1858. Bouwstoffen voor eene Fauna van Nederland, II.
- Jentink F.A. 1894. Catalogue systématique de la collection de Feu J.P. van Wickevoort Crommelin. Museum d'histoire naturelle des Pays-Bas 14.
- Koller H. 1888. Naamlijst van in Nederland in den vrijen natuurstaat waargenomen vogels. Feestnummer van Bijdragen tot de Dierkunde. Amsterdam.
- LeCroy M. 2004. Types of Birds in the American Museum of Natural History New York vol. 5. Bulletin Am. Mus. Natural History 278.
- Leege O. 1907. Ein Besuch bei den Brutvögeln der holländischen Nordseeinseln, (Schluss) Ornithologische Monatschrift 32: 419-432.
- van Musschenbroek S.C.J.W. 1879. Aantekeningen omtrent de avifauna van Terschelling. Tijdschrift Ned. Dierkundige Vereeniging IV: 168-173.
- Nozeman C. & J.C. Sepp 1770-1829. Nederlandsche Vogelen dl. I-IV Sepp, Amsterdam.
- van Oordt G.J. & J. Verwey 1925. Voorkomen en trek der in het wild in Nederland waargenomen vogelsoorten. Brill, Leiden.
- Pellinkhof J.H. 1925. Mededelingen omtrent het broeden van *Anthus campestris* (L.) in Nederland. Jaarbericht Club Nederlandsche Vogelkundigen 14: 150-153.
- van Roon G. & W.H. Wachter 1904. Rotterdamsche Natuurhistorische Club (verslag van excursie op 19 juni 1904 naar Hoek van Holland). De Levende Natuur 7: 150-151.
- Schlegel H. 1852. Naamlijst der tot heden in de Nederlanden in den wilden staat waargenomen vogels. In: J.A. Herklots, Bouwstoffen voor eene Fauna van Nederland, I: 58-103.
- Schlegel H. 1854-1858, 1860. De vogels van Nederland. Trap, Leiden.
- Schlegel H. 1878. De vogels van Nederland. 2^e druk. Funke, Amsterdam.
- Snouckaert van Schauburg R.E.C.G.J. 1908. Avifauna Neerlandica. Meijer & Schaafsma, Leeuwarden.
- Snouckaert van Schauburg R.E.C.G.J. 1915. Eenige aantekeningen omtrent *Anthus campestris* (L.). Jaarbericht Club Ned. Vogelkundigen 5: 57-62.
- Spaans, A.L. & C. Swennen 1968. De vogels van Vlieland. Wetenschappelijke Mededelingen KNNV 75. Hoogwoud.
- Stempels B.G. 1931. Een wandelrit door de Wassenarsche duinen in 1805. De Levende Natuur 36: 192-204.
- Strijbos J.P. 1976. Vogelvrij. Schuyt & Co., Haarlem/Antwerpen.
- Svensson S., M. Svensson & M. Tjernberg 1999. Svensk fågelatlas. Var Fågelvärld, supplement 31, Stockholm.
- Temminck C.J. 1815. Manuel d'Ornithologie. Sepp & zoon, Amsterdam.
- Thijsse J.P. 1894/1895. Collecting grounds. I. Birds in Texel. Hardwicke's Science-Gossip Vol. I. New Series.
- Thijsse J.P. 1923. Het Vogeljaar, 3e druk. Versluys, Amsterdam.
- Thijsse J.P. 1927a. Texel. Verkade, Zaandam.
- Thijsse J.P. 1927b. Texelse Aanteekeningen, De Levende Natuur 32: 127-128.
- Thijsse J.P. 1942. Het Vogeljaar. 5e druk. Schoonderbeek, Laren.
- Ticehurst C.B. 1920. A contribution to the Ornithology of the Island of Texel. Ibis 11: 361-394.
- Tolsma W. 1929. 's-Gravenhage als vogelstad. Leopold 's-Gravenhage
- van Turnhout, C. 2004. Het verdwijnen van de Duinpieper *Anthus campestris* als broedvogel uit Nederland en Noordwest-Europa. Limosa 78: 1-14.
- Twent A.P. 1805. Wandeling naar de Zeedünen van Wassenaar tot digt aan Scheveningen. Vosmaer en Zonen, s.l.
- van Wickevoort Crommelin J.P. 1869. Remarques sur la faune ornithologique de la Hollande. Archives Néerlandaises des Sciences exactes et naturelles IV: 379-398.
- van Ijzendoorn, A.L.J. 1950. The breeding birds of the Netherlands. Brill, Leiden.

Ruud Vlek, Spuistraat 302, 1012 VX Amsterdam
r.j.j.vlek@freeler.nl

Tawny Pipit *Anthus campestris* as a breeding bird of the Dutch coastal dunes, 1828-1927

This paper reviews the historical documentation with regard to breeding of Tawny Pipit along the Dutch coast in the 19th and early 20th centuries. Its habitat was mainly restricted to coastal dunes with large areas of driftsand. Core areas were the mainland dunes of the provinces of South- and North-Holland be-

tween The Hague and Haarlem, and the Wadden Sea islands, especially Texel. Due to increasing attempts to consolidate the Dutch coastline and drifting sanddunes by the planting of Marram Grass *Ammophila arenaria* and coniferous woods, the area of coastal driftsand dunes diminished considerably. In addition, increasing human recreational activities may have been a cause in the final disappearance of the species as a breeding bird in the Dutch dunes, between 1925 and 1935.